

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ

УДК [330.332+330.341.1"71"(477)

Бондар-Підгурська О. В.

Гармонізація відносин власності промислових підприємств національної економіки в контексті соціально орієнтованого розвитку має виключне значення для її економічного зростання і технологічного прогресу України. З огляду на це розглянуто інноваційну спрямованість економіки як фактор для гармонізації відносин власності у промисловості, а оптимальну їх структуру – як культурне середовище для реалізації інноваційної соціально орієнтованої моделі розвитку. На основі дослідження процесів реструктуризації відносин власності в промисловості постсоціалістичних держав автором запропоновано модель оптимізації структури власності в національній економіці у контексті інноваційно-інвестиційного соціально орієнтованого розвитку, що сприятиме сталому існуванню держави, добробуту та стабільності нації.

Ключові слова: реструктуризація, відносини власності, гармонізація, промисловість, інноваційна модель розвитку.

ГАРМОНИЗАЦИЯ ОТНОШЕНИЙ СОБСТВЕННОСТИ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ИННОВАЦИОННОГО СОЦИАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ

УДК [330.332+330.341.1"71"(477)

Бондарь-Подгурская О. В.

Гармонизация отношений собственности промышленных предприятий национальной экономики в контексте социально ориентированного развития имеет исключительное значение для ее экономического роста и технологического прогресса Украины. В силу этого рассмотрена инновационная направленность экономики как фактор для гармонизации отношений собственности в промышленности, а оптимальная их структура – как культурная среда для реализации инновационной социально ориентированной модели развития. На основе исследования процессов реструктуризации отношений собственности в промышленности постсоциалистических государств автором предложена модель оптимизации структуры собственности в национальной экономике в контексте инновационно-инвестиционного социально ориентированного развития, что будет способствовать устойчивому существованию государства, благополучию и стабильности нации.

Ключевые слова: реструктуризация, отношения собственности,

гармонізація, промисленість, інноваційна модель розвитку.

THE HARMONIZATION OF PROPERTY RELATIONS IN INDUSTRY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF INNOVATIVE SOCIALLY ORIENTED DEVELOPMENT

UDC [330.332+330.341.1"71"(477)

O. Bondar-Podgurskaya

In the context of socially oriented development the harmonization of property relations of industrial enterprises of national economy is critical to economic growth and technological progress of Ukraine. Therefore an innovative orientation of the economy was considered as a channel for the harmonization of the property relations industry and their optimal structure is the cultural environment of implementation of innovative community-oriented development model. A model of optimization of the property relations structure of the national economy in the context of innovative and investment socially oriented development based on studies of the property relations restructuring in the industry of former socialist countries was suggested by the author. Consequently this will contribute to the sustainable existence of the state, welfare and stability of the nation.

Key words: restructuring, property relations, harmonization, industry, innovative model of development.

У період реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України відбуваються відповідні зміни, насамперед, у сфері базових економічних відносин – відносин власності. Різноманітність відносин власності та організаційно-правових форм господарювання розширює економічну самостійність і свободу суб'єктів, створює сприятливі умови для підвищення інноваційної активності підприємств, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Гармонізація відносин власності промислових підприємств національної економіки має виключне значення для економічного зростання і технологічного прогресу країни під час становлення соціально орієнтованих відносин.

Особливу актуальність проблемі гармонізації відносин власності надає необхідність формування моделі відтворення, заснованої на застосуванні нових технологій, що потребує виключної активності держави у питаннях організації, стимулювання, а інколи навіть інвестора у найважливіших пріоритетних сферах та об'єктах. При цьому інструментом гармонізації відносин власності в державі виступає їх реструктуризація.

Різниця стратегій і методів перетворення структури відносин власності в різних країнах переконує у відсутності універсальної моделі її реалізації [1, с. 40], оскільки цілі та умови для економіки кожної країни індивідуальні.

Вирішенню цієї проблеми присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні вчені, фахівці наукових та державних установ. Серед них: К. Агеева, П. Самуельсон, Ф. Дж. Роджерс, Бажал Ю. М., А. Беляев, Беляев Е. В., В. Базілевич, А. Прохоренко, В. Бобров, Л. Верховодова, В. Грінчук, Д. Голубков, В. Зянько, Ю. Князев, В. Кудров, Т. Косова,

В. Комаров, Б. Малицький, О. Пасхавер, С. Повний, В. Полтерович, Н. Лутченко, Т. Угаріна, М. Чечетов [2 – 19] та ін. Проте питання гармонізації відносин власності промисловості України в контексті інноваційного соціально орієнтованого розвитку висвітлено не повною мірою.

Так, на думку західних економістів П. Самуельсона та Ф. Дж. Роджерса [3; 4], серед різноманітних форм власності вирішальний вплив робить приватна власність, що пов'язано із задоволенням життєво важливих інтересів індивіда.

Н. Лутченко наголошує, що навіть найбільш розвинений ринок не здатний самостійно вирішити всі соціальні проблеми, і держава повинна втручатися в економіку, формувати національну економічну політику, вирішувати соціальні питання [16]. Однак жоден з авторів не говорить про оптимальне співвідношення структури власності.

Метою статті є розробка моделі оптимізації структури власності промисловості України в контексті інноваційного соціально орієнтованого розвитку на основі аналізу зарубіжного досвіду.

Прикладом складно інтегрованого процесу та якісного перетворення всієї системи соціально-економічних відносин будь-якої країни є реструктуризація відносин власності. Довірившись думці експертів [17, с. 16], під економічною категорією реструктуризації відносин власності будемо розуміти зміну приналежності (персоніфікації) функцій власності між різними суб'єктами (державою, колективом, індивідом) посередництвом різних форм відчуження або довірчого управління державним майном у період формування економіки ринкового типу, що дозволяє розглядати зміну форми власності з огляду на організаційно-правові форми структурування капіталу промислових підприємств. При цьому слід усвідомлювати, що зміна відносин власності не є самоціллю, це один із базисних інструментів побудови певного типу економіки.

З метою гармонізації відносин власності в промисловості України слід розглянути зарубіжний досвід реструктуризації відносин власності окремих постсоціалістичних країн.

Ринкові реформи держав Центральної та Східної Європи (Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Латвії, Литви, Естонії) економісти позиціонують як тип адаптаційних моделей, що обумовлено їх повноправним членством у Європейському Союзі з 1 травня 2004 року і свідчить про завершення в цих країнах перехідного періоду.

Важливим висновком фахівця Угаріної Т. А. є те, що більшість структурних перетворень економік пов'язана з пошуком стратегічних інвесторів для масштабного оновлення застарілих виробництв. Це, на думку автора,

підтверджує інноваційну спрямованість розвитку країн на перспективу. При цьому державний сектор соціалістичних економік країн Європи спочатку перетворень становив від 70 до 95 % . Ставилось завдання зниження його частки до 20 – 50 % при одночасному вирішенні соціальних і політичних завдань (винятком є Угорщина, в якій безоплатні методи відчуження державного майна були відсутні) [17, с. 17]. Тобто в той час робилася спроба формалізувати процес реструктуризації відносин власності, але конкретних науково обґрунтованих показників у цифрових значеннях не зазначалося.

На відміну від чіткої стратегічної спрямованості завдань держав Центральної та Східної Європи, в колишніх республіках Радянського Союзу зміна структури власності промислових підприємств була спрямована на вирішення саме кон'юктурно-тактичних проблем: 1) пошук ефективного власника в процесі роздержавлення економіки;

2) формування класу приватних власників; 3) реструктуризація активної частини основного капіталу підприємств із залученням зовнішніх і внутрішніх інвесторів; 4) поповнення бюджету [12, с. 31]. Окремі інноваційну спрямованість реструктуризації відносин власності мова ще не йшла і це вплинуло на подальші результати життєдіяльності країн, задіяних у даному процесі.

Так, трансформаційний шок країн Співдружності Незалежних Держав поглибив розрив у рівні економічного розвитку між ними і країнами Західної Європи, спричинив безліч нових проблем, пов'язаних не тільки з відновленням кризових обсягів виробництва, але і з ходом проведення ринкових реформ, ефективність яких виявилася набагато нижче.

Унікальний досвід Росії за обсягом пільг, кількісним охопленням підприємств і відносно коротким тимчасовим інтервалом її здійснення. Для прикладу: якщо протягом перших двох років реформ тільки 11 % польських державних підприємств зазнали комерціалізації або приватизації, то в Росії за аналогічний період 62,5 % усіх підприємств і організацій опинилися в приватній власності. Іншими словами, як зазначає академік Полтерович В. М., реформи в Польщі аж ніяк не були "шоковою терапією" порівняно з реформами в Росії [7, с. 53–54; 15, с. 10–11].

Поряд із цим масштабні перетворення власності в усіх країнах Центральної та Східної Європи до 1994 року вже були завершені, відзначалися фаза погавлення економіки, підйом промислового виробництва. Продуктивність праці знайшла позитивну динаміку. Частка випуску приватизованими підприємствами в загальному обсязі ВВП у більшості країн перевищувала 50 %, у Чехії – 65 % проти 5 % у 1989 році. Лише в Польщі частка виробленої в приватному секторі продукції і послуг становила 29 %; трохи нижче, а це не більше 40 %, показник був у Болгарії та Румунії [10, с. 42]. Влучним є висновок Угаріної Т. А. [17, с. 20] щодо формування критичної маси приватного сектору економіки, а також незворотності перетворень у структурі відносин власності. Це, на думку автора, свідчить про можливу конкретну оптимальну межу приватної власності в процесі реструктуризації відносин власності, тобто 61,8 % [20].

Автор дотримується думки, що саме завдяки інноваційній спрямованості окремих постсоціалістичних країн трансформаційний спад змінився зростанням ефективності та конкурентоспроможності виробництва. Так, за період 1994 – 1996 рр. продуктивність праці в економіці Польщі зросла на 13,6 %; Чехії – на 8,1 %; Угорщини – на 10,6 %; Словаччини – на 17,2 %; Румунії – на 26,1 %;

Болгарії – на 12,1 % . Бурхливе зростання продуктивності праці у цей період відзначене в країнах Балтії: у Литві – 11,1 %, Естонії – 18,3 %, Латвії – 16 % [17, с. 20]. Тобто зазначений період у цих країнах можна вважати початком економічного зростання за рахунок інвестицій в основний капітал і здійснюваної на цій основі модернізації виробництва.

Проте, на думку автора, слід зазначити спільні тенденції для всіх країн незалежно від етапу та особливостей розвитку, а саме: під час проведення реструктуризації відносин власності на початковому етапі характерний кризовий стан для всіх економік (швидке падіння фізичних обсягів виробництва товарної продукції і послуг, інвестицій та, відповідно, валового внутрішнього продукту) як реакція на організаційно-управлінські нововведення. Так, сукупне зниження обсягів ВВП склало 17 % у Центральній Європі (Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині), 29 % – у Південно-Східній Європі (Румунії, Болгарії), в країнах колишнього СРСР – 46 %, з урахуванням скорочення виробництва в країнах Балтії. Тобто, якщо говорити більш детально, то зменшення ВВП у країнах Центральної та Східної Європи за період з 1989 по 1993 рр. склало: в Югославії – 59 %; Болгарії – 23,9 %; Угорщині – 18,1 %; Румунії – 23,8 %; Словаччині – 24,9 %; Польщі – 12,4 %; Чехії – 13,1 % [11, с. 21].

Окремі скорочення виробництва, зниження зайнятості і життєвого рівня населення, а також підвищення рівня безробіття та інфляції різною мірою було характерно для всіх країн, але найбільш глибокою криза формування ринкових відносин виявилася для Росії, України й Молдавії [13, с. 76].

Доречність питання перебудови відносин власності в Україні пов'язана з тим, що економіка наприкінці 70-х і початку 80-х минулого століття практично повністю вичерпала свій потенціал екстенсивного розвитку й перейшла в стадію депресії. Політика державної власності протягом десятиліть гальмувала ініціативу та підприємницький потенціал нації, стала причиною виникнення і поглиблення негативних тенденцій у розвитку економіки, відставання в економічному розвитку [5]. За станом на 1992 рік державна форма власності у розподілі промислових підприємств займала 70,2 %, колективна власність (трудовий колектив, господарське товариство, кооператив) – 8,8 %, а змішана (орендовані державні підприємства, об'єднання громадян) – 20,9 %. Обсяги промислової продукції склали 81,8; 2,3 та 15,9 % відповідно [21].

Тобто мова йде про відсутність гармонізації відносин власності у країні. На думку західних економістів П. Самуельсона та Ф. Дж. Роджерса [3; 4], серед різноманітних форм власності вирішальний вплив робить приватна власність, що пов'язано, як правило, з мотиваційними аспектами підприємницької діяльності, в тому числі й інноваційної, і задоволенням життєво важливих інтересів індивіда.

У країнах з ринковою економікою право власності є основою суспільного розвитку. Володіння і грамотне розпорядження власністю сприяє відродженню промисловості, підвищує зацікавленість до підприємницької діяльності, дозволяє повною мірою використовувати потенціал як власника, так і підприємця. При цьому у справі підприємця міститься відповідь на питання щодо спрямованості його економічних інтересів. Мотивація власника та інтелектуальний потенціал реалізуються у сфері інноваційного підприємництва на підприємствах малого бізнесу та інноваційно впроваджувальних фірмах.

Крім того, слід зазначити, що актуалізація уваги до приватизації як "до одного з основних інструментів державної політики в українському суспільстві обумовлена

глобалізаційними, економічними, соціальними і політичними змінами" [6].

Важливо наголосити, що головна мета роздержавлення та приватизації в Україні визначається як "створення багатокладної соціально орієнтованої економіки", досягати яку передбачалося шляхом створення "сприятливого економічного та законодавчого середовища" [18].

Однак процеси роздержавлення і приватизації в Україні призвели до глибокої ринкової трансформації економічної структури країни, в якій уже на початок 2005 року частка державних підприємств та організацій державної форми власності склала 4,4 %. Можна констатувати загальну розбалансованість економічної стратегії держави України, викликану недосконалістю інституціонального та організаційно-правового оформлення відносин власності в умовах трансформаційних змін [19].

До всього ж, на думку багатьох фахівців, метод масової приватизації не зміг забезпечити залучення у виробництво реальних інвестицій, необхідних для реалізації завдань структурної перебудови, бо його основним завданням став перерозподіл власності. На тлі загального скорочення приросту ВВП з 1994 – 1996 рр. спостерігається збільшення частки випуску продукції приватизованими підприємствами у валовому внутрішньому продукті Росії (до 60 %), України (до 50 %) та Казахстану (до 40 %).

Як зазначають авторитетні науковці Пасхавер О. Й., Верховодова Л. Т., Агеева К. М. [2, с. 20] практика здійснення приватизації в Україні швидко розчарувала суспільство. Позитивні, а багато в чому й утопічні, очікування населення увійшли в суперечність із реальними ринковою економікою. Розчарування методами й результатами проведення приватизації було ще більшим. До типових моментів, які підсилювали негативне сприйняття приватизації населенням, можна віднести такі:

1) приватизація створила умови, але автоматично не сприяла відновленню діяльності підприємств і збільшенню доходів працівників; 2) приватизація супроводжувалася різким розшаруванням населення. Власність на приватизоване майно і доходи від нього дуже швидко сконцентрувалися в адміністрації підприємств або інвесторів-аутсайдерів; 3) розподіл державного майна здійснювався не зовсім прозоро, на користь наближених до влади бізнес-груп; 4) населення не змогло ефективно використати свої приватизаційні сертифікати. Воно стало жертвою численних трагедій, які масово й безконтрольно не виконували своїх зобов'язань. Отримані акції, як правило, не приносили доходу. На думку автора, ці факти дають підставу дійти висновку, що приватизація не виконала одну з найважливіших умов соціально орієнтованої економіки – задоволення ЖВІ українського суспільства.

Взявши до уваги той факт, що вплив технологічного прогресу на темпи економічного зростання в теперішній час досягає 87,5 % [5, с. 29; 14, с. 8], тобто орієнтація на науково-технічний прогрес і високотехнологічні виробництва сприяли зростанню рейтингу конкурентоспроможності економік європейських держав, можна зробити висновок: гармонізація відносин власності можлива за умови орієнтації на формування високотехнологічних виробництв під час реструктуризації відносин власності.

Крім того, слід зазначити, що проблема реструктуризації відносин власності великих підприємств, у тому числі в стратегічно важливих галузях економіки,

протягом 90-х років ХХ століття була для постсоціалістичних країнах гостро дискусійною, але в міру наближення їх до членства в Європейському Союзі перетворилася в риторичну. Головні труднощі даного етапу полягають у залученні стратегічних інвесторів, оскільки виробничі "гіганти" відрізнялися не тільки хронічною збитковістю, але були обтяжені великою соціальною інфраструктурою, застарілим обладнанням та надмірною зайнятістю. Так, наприклад, в Угорщині енергетичні і транспортні компанії виставлялися на торги п'ять-шість разів [22, с. 34]. На думку автора, існуючу проблему поглиблювало недосконале місцецтво корпоративного управління окремих країн Співдружності Незалежних Держав, зокрема України, для якої вже на перших етапах формування ринкових відносин у державі виникла необхідність у корпоратизації великих і середніх державних підприємств [11, с. 61]. Надалі ця тенденція стала домінуючою: за період з 1992 по 2000 роки було акціоновано більше 80 % загальної кількості об'єктів державної власності, з яких більше 78 % – великі промислові підприємства [23, с. 68]. У даний час у країні функціонують понад 26 568 акціонерних товариств.

Крім того, дану проблему підсилює негативне ставлення населення до приватизації великих підприємств. Настрої населення і передвборні обвинувачення опозицією влади взаємодіяли в режимі самозбудження. У результаті негативне ставлення до великої приватизації значно збільшилося (рис. 1).

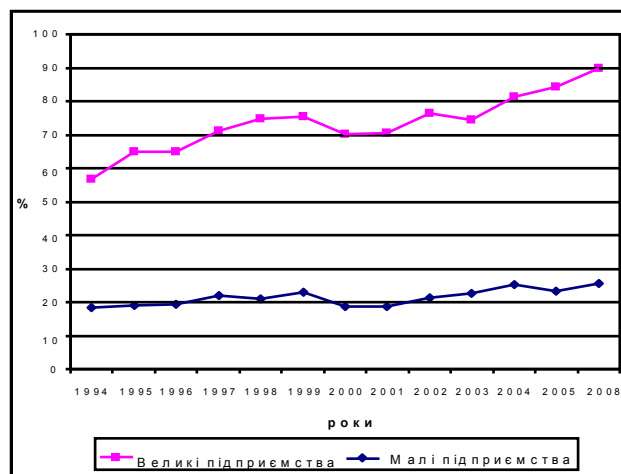

Рис. 1. Частка населення, що негативно ставиться до приватизації в 1994 – 2008 роках, у % до загального числа опитаних на початок року *

* Побудовано автором на основі даних джерела [2, с. 20]

Частка населення, що негативно ставиться до приватизації великих підприємств, зросла з 38,4 % на початок 1994 року до 60,9 % на початок 2005 року. Наміри повернути у державну власність об'єкти замовної приватизації в лютому 2006 року підтримували 71,4 % громадян, а негативно поставилися до таких планів лише 4,5 % [2, с. 20].

В. Дубровський, О. Пасхавер, Л. Верховодова та Б. Блащик [2, с. 24], наголошують на тому, що, довівши свою значущість як фактора ринкової трансформації та економічного зростання, приватизація прогала як соціальний процес. З розширенням масштабів

приватизації та ознайомлення населення з цим процесом негативні оцінки неухильно посилюються, причому в найбільшому ступені стосовно великих підприємств. При цьому дослідники дійшли висновку, що в Україні цей процес набув форми переділу власності, надзвичайного стану, що сам по собі є ознакою революції. Його необхідно нейтралізувати в першу чергу [2, с. 40]. Тобто, на думку автора, згідно з теорією оптимального управління [24] необхідно чітко виокремити обмежуючі критерії в структурі відносин власності з метою гармонізації даного процесу задля запобігання кризовим ситуаціям у державі.

Виходячи із ситуації, що склалася, автор пропонує актуалізувати питання щодо необхідності структурної оптимізації відносин власності в Україні саме сьогодні –

в період реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку з позиції соціально орієнтованої економіки (рис. 2).

Запропонована автором структурна схема ґрунтується на правилі золотого перерізу [20] і законі аналогії, дозволяє, враховуючи можливості державної власності, усунути окремі соціально-економічні суперечності, концентрувати в загальнонаціональному масштабі достатні ресурси, необхідні для реалізації великих інноваційних проектів, і контролювати велику частину економічних ресурсів шляхом виведення їх з-під егіди приватного капіталу і ринку, прагнучи, таким чином, подолати відсталість і запізнювання в розвитку національної економіки.

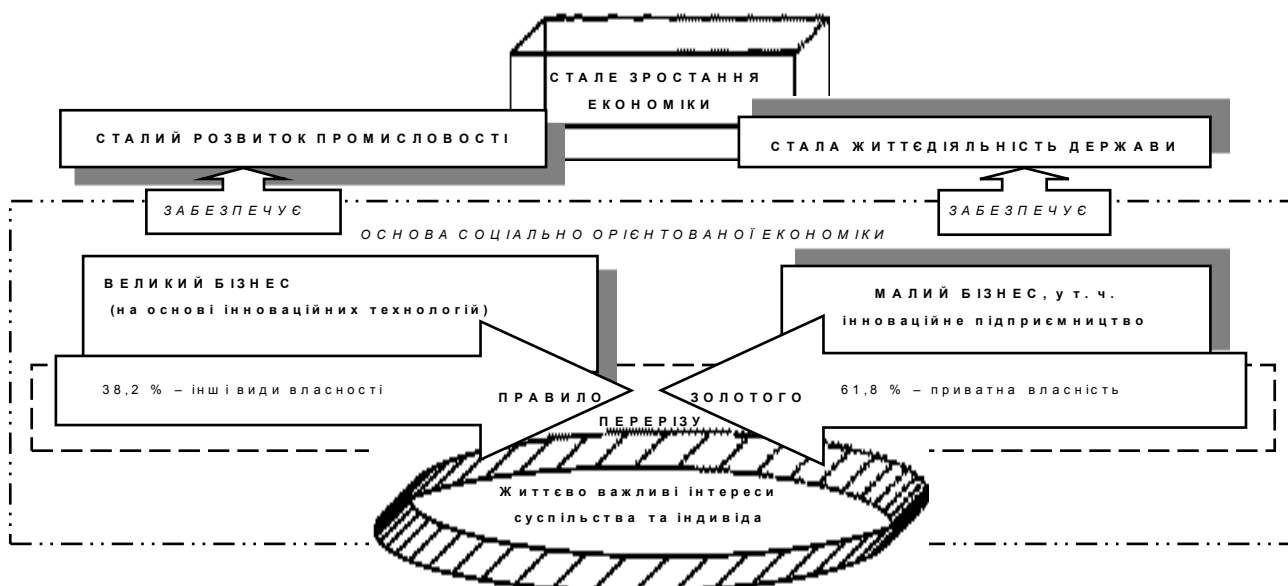

Рис. 2. Модель оптимізації структури відносин власності в контексті інноваційної соціально орієнтованої економіки (розроблено автором)

Тобто інноваційна спрямованість економіки є форматором для гармонізації відносин власності у промисловості, а оптимальна їх структура – культурним середовищем реалізації інноваційної соціально орієнтованої моделі розвитку.

При цьому слід зазначити, що гармонізація відносин власності промисловості передбачає їх максимальну узгодженість при формуванні соціально-економічних механізмів, яка полягає в досягненні балансу інтересів зацікавлених сторін (ціль – учасників відносин власності – за рахунок (принципи) оптимізації структури форм власності у промисловості, а також мінімізації величини транзакційних витрат, чіткості та визначеності прав власності, забезпечення свободи обігу прав власності, що загалом сприятиме сталому зростанню економіки країни (критерій).

Крім цього, ринкова трансформація відносин власності є самоціллю на сучасному етапі розвитку України. Йдучи на ринок, ми робимо крок назустріч цивілізації і добробуту. Але потрібно враховувати, що навіть найбільш розвинений ринок не здатний сам по собі вирішити всі соціальні проблеми. Держава повинна втручатися в економіку, формувати національну економічну політику, вирішувати соціальні питання. Програми подолання безробіття, запобігання забрудненню навколишнього середовища, освітні, культурно-просвітницькі, охорони здоров'я та інші, розробляє держава і бере участь у їх реалізації [16].

Отже, вивчення зарубіжного досвіду дозволило дійти висновку, що зміна спаду ВВП та ВВП на економічне зростання відбувається завдяки реструктуризації відносин власності в країнах, які обрали інноваційний шлях розвитку, тобто їх орієнтиром стали науково-технічний прогрес і високотехнологічне виробництво. Стабільність економічного розвитку забезпечується та органічно пов'язана з якістю зростання, оптимізацією відносин власності, а також формуванням нових організаційно-правових форм концентрації капіталів. При цьому державі належить провідна роль, оскільки ринкові механізми на стадії становлення мають недостатні регулюючі впливи. Причому якщо структурна перебудова в контексті інноваційних соціально орієнтованих аспектів виступає неминучим етапом економіки перехідного періоду з метою досягнення сталого економічного зростання, то зміна структури відносин власності, формування приватного способу привласнення є методом трансформації системи суспільних відносин України, а також інституційним типом структурних перетворень.

Таким чином, трансформація відносин власності в державі – це складний процес, який стосується всіх сторін суспільного життя. Запропонована автором модель оптимізації структури відносин власності в національній економіці повинна сприяти інноваційному розвитку промисловості, успішному вирішенню соціально-економічних питань, а також сталому існуванню держави та соціальній стабільності. При цьому однією з основних складових успіху на шляху розвитку постіндустріальної країни є органічне поєднання інтересів влади і суспільства, що сприятиме мінімальному розшаруванню населення. Це питання буде розроблятися в наступних дослідженнях автора.

Література: 1. Беляев Э. В. Трансформация: у каждой страны уникальный путь / Э. В. Беляев // Социологические исследования. – 2002. – № 10. – С. 37–45. 2. Пасхавер О. Й. Приватизация та реприватизация в Украине після "помаранчевої" революції / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, К. М. Агеєва. – К.: Міленіум, 2006. – 106 с. 3. Самуэльсон П. А. Экономика / Самуэльсон П. А., Нордхаус В. Д. – 18-е изд. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2007. – 1358 с. 4. Роджерс Ф. Дж. ИБМ. Взгляд изнутри. Человек – фирма – маркетинг / Ф. Дж. Роджерс; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 278 с. 5. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін: навч. посібн. / Ю. М. Бажал. – К.: Заповіт, 1996. – 240 с. 6. Гринчук В. Экономические проблемы реформирования отношений собственности в Украине в свете зарубежного опыта / Гринчук В. – Одесса, 2003. – С. 13. 7. Голубков Д. Ю. Краткая история российской приватизации / Д. Ю. Голубков // Бизнес, прибыль, право. – 2001. – № 2. – С. 49–57. 8. Зянько В. Власність як основний інститут забезпечення ефективного функціонування ефективного підприємства / Зянько В. // Наукові праці ДонНУЕТ. Серія: економічні науки. – Вип. 31-32. – С. 105–110. 9. Князев Ю. О проблеме социального выбора / Ю. Князев // Общество и экономика. – 2006. – № 6. – С. 5–37. 10. Кудров В. Центральная и Восточная Европа: десять лет перемен / В. Кудров // Общественные науки и современность. – 2001. – № 1. – С. 34–48. 11. Кудров В. Экономика "трех Европ" / В. Кудров // Общество и экономика. – 2005. – № 2. – С. 3–43. 12. Косова Т. Инвестиционные аспекты приватизационной политики / Т. Косова, С. Повний // Экономика Украины. – 2005. – № 6. – С. 30–37. 13. Комаров В. Инвестиции в СНГ / В. Комаров // Экономика Украины. – 2003. – № 2. – С. 74–82. 14. Малицкий Б. А. Неолиберализм и кризис инновационного развития экономики. Формула кризиса / Б. А. Малицкий. – К.: Феникс, 2009. – 64 с. 15. Полтерович В. М. Общество перманентного перераспределения: роль реформ / В. М. Полтерович // Общественные науки и современность. – 2005. – № 5. – С. 10–11. 16. Лутченко Н. В. Актуальні проблеми трансформації відносин власності як інноваційна складова ринку України [Електронний ресурс] / Н. В. Лутченко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2008.pdf. 17. Угарина Т. А. Экономический механизм реструктуризации отношений собственности в промышленности Республики Беларусь / Т. А. Угарина; под науч. ред. В. И. Герасимовой. – Мн.: Право и экономика, 2009. – 177 с. 18. Чечетов М. Трансформация отношений собственности в Украине (правовой аспект) / Чечетов М. // Экономика Украины. – 2005. – № 9. – С. 9. 19. Чечетов М. Государственное регулирование и государственное предпринимательство: мифы и реальность / М. Чечетов, И. Жадин // Экономика Украины. – 2004. – № 12. – С. 11. 20. Сороко Э. М. Золотые сечения, процессы самоорганизации и эволюции систем. Введение в общую теорию гармонии систем / Э. М. Сороко. – 2-е изд. – М.: Эдиториал УРСС, 2006. – 264 с. 21. Статистичний щорічник "Народне господарство України у 1992 році". – К.: Техніка, 1993. – С. 255. 22. Цветков В. Финансово-промышленные группы: накопленный опыт и тенденции развития / В. Цветков // Экономист. – 2004. – № 3. – С. 42–52. 23. Асемоглу Д. Институты как фундаментальная причина долгосрочного экономического роста / Д. Асемоглу, С. Джонсон, Дж. Робинсон // Экономист. – 2006. – № 2. – С. 180–248. 24. Национальная безопасность Республики Беларусь. Современное состояние и перспективы / М. В. Мясникович, П. Г. Никитенко, Г. Т. Кулаков и др. – Мн.: ИООО "Право и экономика", 2003. – 562 с. 25. Паніна Н. Українське суспільство: соціологічний моніторинг 1994 – 2005 / Н. Паніна. – К., 2005. – С. 21.

References: 1. Belyaev E. V. Transformatsiya: u kazhdoy strany unikalnyy put / E. V. Belyaev // Sotsiologicheskie issledovaniya. – 2002. – No. 10. – Pp. 37–45. 2. Paskhaver O. Y. Pryvatyzatsiia ta reprivaty zatsiia v Ukraini pislia "pom aranchevoi" revoliutsii / O. Y. Paskhaver, L. T. Verkhovodova, K. M. Aheieva. – K.: Milenium, 2006. – 106 p. 3. Samuelson P. A. Ekonomika / P. A. Samuelson, V. D. Nordkhaus. – 18-e izd. – M.: Izdatelskiy dom "Vilyams", 2007. – 1358 p.

4. Rodzhers F. Dzh. IBM. V zglyad iznutri. *Chelovek – firma – marketing* / F. Dzh. Rodzhers : per. s angl. – M. : Progress, 1990. – 278 p.

5. Bazhal Y. M. Ekonomichna teoriia tekhnologichnykh zmin : navch. posibn. Yu. M. Bazhal. – K. : Zapovit, 1996. – 240 p.

6. G rinchuk V. Ekonomicheskie problemy reformirovaniya otноsheniy sobstvennosti v Ukraine v svete zarubezhnogo opyta. / V. G rinchuk. – Odessa, 2003. – P. 13.

7. Golubkov D. Yu. Kratkaya istoriya rossiyskoy privatizatsii / D. Yu. Golubkov // Biznes, pribyl, pravo. – 2001. – No. 2. – Pp. 49–57.

8. Zianko V. Vlasnist yak osnovnyi instytut zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia efektyvnoho pidpriiemnytstva // Naukovi pratsi DonUET. Seriya : ekonomichni nauky / V. Zianko. – Vol. 31-2. – Pp. 105–110.

9. Knyazev Yu. O probleme sotsialnogo vybora / Yu. Knyazev // Obshchestvo i ekonomika. – 2006. – No. 6. – Pp. 5–37.

10. Kudrov V. Tsentralnaya i vostochnaya Evropa : desyat let peremem / V. Kudrov // Obshchestvennye nauki i sovremennost. – 2001. – No. 1. – Pp. 34–48.

11. Kudrov V. Ekonomika "trekh Evrop" / V. Kudrov // Obshchestvo i ekonomika. – 2005. – No. 2. – Pp. 3–43.

12. Kosova T. Investitsionnye aspekty privatizatsionnoy politiki / T. Kosova, S. Povnii // Ekonomika Ukrainy. – 2005. – No. 6. – Pp. 30–37.

13. Komarov V. Investitsii v SNG / V. Komarov // Ekonomika Ukrainy. – 2003. – No. 2. – Pp. 74–82.

14. Malistkiy B. A. Neoliberalizm i krizis innovatsionnogo razvitiya ekonomiki. Formula krizisa / B. A. Malitskiy. – K. : Feniks, 2009. – 64 p.

15. Polterovich V. M. Obshchestvo permanentnogo pereraspredeleniya: rol reform / V. M. Polterovich // Obshchestvennye nauki i sovremennost. – 2005. – No. 5. – Pp. 10–11.

16. Lutchenko N. V. Aktualni problemy transformatsii vidnosyn vlasnosti yak innovatsiina skladova rynku Ukrainy // [Electronic resource] / N. V. Lutchenko. – Access mode : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2008.pdf.

17. Ugarina T. A. Ekonomicheskiy mekhanizm restrukturizatsii otноsheniy sobstvennosti v promyshlennosti Respubliki Belarus / T. A. Ugarina ; pod nauch. red. V. I. Gerasimovoy. – M n. : Pravo i ekonomika, 2009. – 177 p.

18. Chechetov M. Transformatsiya otноsheniy sobstvennosti v Ukraine (pravovoy aspekt) / M. Chechetov // Ekonomika Ukrainy. – 2005. – No. 9. – P. 9.

19. Chechetov M. Gosudarstvennoe regulirovanie i gosudarstvennoe predprinimatelstvo: mify i realnost / M. Chechetov // Ekonomika Ukrainy. – 2004. – No. 12. – P. 11.

20. Soroko E. M. Zolotyє secheniya, protsessy samoorganizatsii i evolyutsii sistem. Vvedenie v obshchuyu teoriyu garmonii sistem / E. M. Soroko. – 2-e izd. – M. : Editorial URSS, 2006. – 264 p.

21. Statystichnyi shchorichnyk "Narodne gospodarstvo Ukrainy u 1992 rotsi", – K. : Tehnika, 1993. – P. 255.

22. Tsvetkov V. Finansovo-promyshlennyye grupy : nakoplenyy opyt i tendentsii razvitiya / V. Tsvetkov // Ekonomist. – 2004. – No. 3. – Pp. 42–52.

23. Asemoglu D. Instituty kak fundamentalnaya prichina dolgosrochnogo ekonomicheskogo rosta / D. Asemoglu, S. Dzhonson, Dzh. Robinson // Ekovest. – 2006. – No. 2. – Pp. 180–248.

24. Natsionalnaya bezopasnost Respubliki Belarus. Sovremennoe sostoyanie i perspektivy / M. V. Myasnikovich, P. G. Nikitenko, G. T. Kulakov i dr. – M n. : IOOO "Pravo i ekonomika", 2003. – 562 p.

25. Panina N. Ukrainske suspilstvo: sotsiologichnyy monitoringh 1994 – 2005 / N. Panina. – K., 2005. – P. 21.

Информация про автора

Бондар-Підгурська Оксана Василівна – канд. екон. наук, доцент кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" (36007, Україна, м. Полтава, вул. Ковалю, 3, e-mail: ksycha101@yandex.ru).

Информация об авторе

Бондарь-Подгурская Оксана Васильевна – канд. екон. наук, доцент кафедры бизнес-администрирования и внешнеэкономической деятельности ВУЗ Укоопсоюза "Полтавский университет экономики и торговли" (36007, Украина, г. Полтава, ул. Ковалю, 3, e-mail: ksycha101@yandex.ru).

Information about the author

O. Bondar-Podgurskaya – Ph.D. in Economics, A associate Professor of the Department of Business Administration and Management of Foreign Economic Activity of the Higher Educational Institution of Ukrainian Union of Cooperative Societies "Poltava University of Economics and Trade" (3 Koval St., 36007, Poltava, Ukraine, e-mail: ksycha101@yandex.ru).

Рецензент

докт. екон. наук,
доцент Попов О. Є.

Стаття надійшла до ред.
26.11.2012 р.